

Langsommere, dypere, mykere

- Vi ønsker at du skal løfte frem *egenverdiene*, ba arrangørene.
- Begrunner vi friluftsliv kun med nytteverdier, som betydning for folkehelsen og liknende – da misser vi naturmøtets dypere kvaliteter. Og vi undervurderer våre politikere og beslutningstakere hvis vi behandler dem som kalkulatorhjerner uten sjelsliv.

Nettopp. Vi lever under nyttens og rasjonalitetens velde. Nytteverdiene kan kvele egenverdiene, rasjonaliteten okkupere vårt indre liv. Vi må snu om på mål og midler.

I et hyperkomplekst samfunn beskjeftiger vi oss mer og mer med det som kun er *midler* for andre midler i lange kjeder, hvor egenverdiene – det som er mål i seg selv – risikerer å gå tapt. Vi blir målt med målestokker som ikke er våre egne, og kan vanskelig vurdere betydningen av vår innsats. Men friluftsliv er å forenkle livet for å finne egenverdiene direkte:

Oppdage stien gjennom storskogen. Følge bekken opp lia til kilden. Søke viddas linjer og sammenhenger og leve dem ut i veivalget. Finne letthet i trinnet og bevegelsenes flyt i den steinete fjellstien. Svømme hudnakent ut i tjernet for å plukke nøkkeblomsten. Å oppleve den gode avhengigheten av hverandre i turlaget. Velge den gode leirplassen. Sanke ved til bålet. Se solnedgangen minutt for minutt. Kjenne at markens dufter blir sterkere når duggen legger seg. Krype ned i soveposen og ane jordens gamle hjerte slå...

De enkle gledene, de meningsfulle syslene, hvor vi føler frihet og umiddelbart ser resultatet av våre handlinger. Vi lykkes hele tiden! Enkelhet når det gjelder midler, gjør det lettere å nå målene: «Et rikt liv med enkle midler».

Åtte av ti nordmenn sier at friluftsliv er en viktig del, eller den aller viktigste delen, av deres fritid. Men det er absurd å derfor tale om friluftsliv som en form for *idrett*, et slags breddeidrett. De olympiske idrettsidealene er *citius*, *altius*, *fortius* – raskere, høgre, sterkere.

Friluftslivets er snarere det motsatte – langsommere, dypere, mykere: *tardius, profundius, lenius*.

Naturen er noe annet og mer enn et kroppsovingslokale hvor hud skal svette, lunger puste, puls banke, muskler forbrenne kalorier. Eller hvor vi må *prestere*.

I naturmøtet kan vi oppleve å fungere helhetlig og allsidig. I hverdagslivet, derimot, blir i stigende grad tanke, kropp og følelse skilt fra hverandre. For mange av oss blir arbeid og studier mer og mer intellektuelt preget. Følelseslivet forvises til fritiden og knyttes i stigende grad til andrehånds-opplevelser via media. Kroppen ligger brakk mesteparten av tiden, men en kommersiell helsepropaganda sier at vi skal vie den intens oppmerksomhet under effektive treningsøkter. Slik truer en *indre splittelse*: Vi kan visstnok fungere på ulike måter, men allikevel ensidig i hvert øyeblikk. Livet dreier seg om å raskt veksle mellom ulike endimensjonale væremåter.

Splitter vi tanke, følelse og kropp fra hverandre, da blir kroppen et bekymringsfullt pleie-objekt. Kroppsbruk blir plikt snarere enn egenverdi. Kroppslig utfoldelse blir henvist til trimkjellere og treningsstudios, hvor vi under ledelse av såkalte eksperter frivillig underkaster våre kropp *apparatenes* velde og *måleredskapenes* regime. Mest effekt per tidsenhet. *No pain, no gain*. Vellysten får komme etterpå, når en hviler ut etter økten.

Men i naturen kan vår kropp med alle sanser strekke seg *utover*. Ikke innover mot kroppen selv, eller mot bekymringer over hvordan den ser ut, men mot farger, dufter, regnvær, vind og solvarme. Vi erfarer at som kroppslige skikkelser er vi i levende samspill med den rikdom som omgir oss. Ja – vi kan oppleve sannheten, at det dypest sett er *fordi* vi inngår i et nettverk av relasjoner *at vi er til*.

Å møte fri natur er å forholde seg til noe som ikke fullt ut lar seg kontrollere og planlegge i forveien. Naturmøte er å oppsøke livet der det er i emning, i stadig nyskapelse. Kanskje er det nettopp i situasjoner vi ikke fullt ut kontrollerer, at kan vi finne nye sider hos

oss selv? Vi oppdager oss som skapende og foranderlige i en verden som også er i stadig forandring.

Vi søker utfordringer som ikke i første rekke skal møtes med teoretisk analyse, men med *forstående handling*, kjennetegnet av improvisasjon, fantasi og innlevelse. Slik kan vi også utvikle evner som ligger i *grenselandene mellom* det fysiske, emosjonelle og intellektuelle: å skjelne, å se for seg, å ane, å fatte, føle på kroppen, leve seg inn i, sette på prøve. Dette er viktigere erkjennelsesveier enn abstrakt tenkning. Det er å være menneske fullt og helt.

Noen mener kanskje at jeg her tildeler naturen magiske egenskaper. I friluftslivstradisjonen finnes en sterk arv fra romantikken. Den tidens filosofer mente at naturen *ville* oss noe, at den ønsket å gjøre oss friere, rikere og sannere.

Jeg tror det motsatte: naturen er spesiell nettopp fordi den *ikke* mener noe om oss. Den rommer ingen instruksjoner. Den har ingen hensikter ut over å være seg selv.

Kjennetegnende for den moderne urbane tilværelsen er derimot, at de materielle omgivelsene er formet etter helt bestemte *hensikter*. Gatene skal avvikle trafikken etter nøye regulerte prinsipper. Butikkene er designet for gevinstgivende handel. Idrettsanlegget forteller hva som forventes av kroppslig utfoldelse. Gjenstandene, redskapene, livsmiljøene, har klare men usynlige innebygde «bruksanvisninger», føringer og forventninger, som styrer vår gjøren og laden. De materielle omgivelsene er maktmidler og former mennesket i sitt bilde.

Men naturen er som den er – den er livshigen, mangfold og stadig forandring, men *mener* ingenting om oss, forteller ikke hvordan den skal forstås, foreskriver ikke hvordan vi skal handle i den. Allikevel byr den på et mangfold av uttrykk, stemninger, symbolverdier og handlingsmuligheter. Den er en åpen tiltale fra livet selv.

Naturens åpne tiltale innebærer at vi møter et opplevelses- og handlingsrom som i høy grad kan *struktureres av oss*, av våre valg, måter å oppleve og handle på. I naturmøtet bekrefter vi oss som meningssøkende og meningsskapende enkeltindivider. Fjelllets mektighet, viddas vidde, skogens stillhet, elvas lekenhet og stjernehimmelens alvor, er minst like ekte deler av naturen som de såkalt «objektive», som kan veies, måles og beregnes.

Derfor er naturen et sanselighetens fristed, hvor vi kan ta imot det som kommer oss i møte, i en rytme vi er skapt for. Naturen er et stabbur for fantasi og innlevelsessevne, hvor vi som livets følsomme kunstnere kan velge blant inntrykkene og stemme dem overens med vårt indre. Det vi kaller «naturopplevelse» handler om den kunsten.

Siden naturen ikke er skapt i menneskets bilde, kan den gi perspektiv på mennesket selv. Opplevelsen av det som er uendelig mye større, eldre og mer sammensatt enn den menneskeskapte verden, gir distanse til egne bekymringer, i det som Albert Schweizer kallet «ærefrykt for livet».

Men friluftslivet gir utfordringer, hvis vi søker oss vekk fra den slagne vei. *Nettopp derfor* gir naturen muligheter for personlig modning. Vi må ydmykt og våkent lære dens væremåter å kjenne og tilpasse oss. Utvikle ferdigheter, vurderingsevne og selvinnsikt. Da kan naturens utfordringer bli vår personlige rikdom, og friluftsliv en dannelsesvei.

Dette blir ofte misforstått som elitisme. Politikk og forvaltning, i allianse med turistindustrien, mener at disse naturens krav må ryddes vekk slik at alle, uansett forutsetninger, skal kunne oppleve samme «attraksjoner», som det heter. Men gleden ved friluftslivet ligger ikke i å få servert det eksklusive og spektakulære, hvis en da blir mottaker snarere enn deltaker. Mestringsgleden ligger i selv å være på høyde med de vilkår en søker opp – uansett prestasjonsnivå, og så å si uansett ferdighets- og førlighetsnivå.

Naturopplevelse er ingen markedsvare med en prislapp som følger av relasjonen tilbud/etterspørsel. Heller ikke er den en kvalitet som kan distribueres likt ut til befolkningen. Naturopplevelse er et kjærlighetsforhold som må dyrkes i hver og ens indre.

Slik kan naturopplevelsen bygge opp under vår identitet. Dypest sett er identiteten relasjonell: den dreier seg om kvaliteten i våre forhold til andre og annet. Det heter at *vi er glade i skogen, sjøen, fjellet eller kysten*. Vi liker *oss* der. Naturens ve og vel angår oss. Naturen inngår i opplevelsen av å *være* noen. Omvendt: *vi* blir redusert, hvis den natur vi har identifisert oss med blir skadet. Klare skiller mellom det indre og ytre kan neppe trekkes.

«*No ser eg atter slike fjell og dalar, som deim eg i min fyrste ungdom så.*» Vi kjenner igjen *oss* i naturmøtet, og kan oppleve livet som sammenheng og kontinuitet. Hver ny tur er en fortsettelse av de forrige, like tilbake til våre aller første naturmøter. Barndommen er ikke ene og alene et stadium vi har passert, men snarere levende årringer som vi alltid bærer i oss. Inni deg finnes også en treåring og en elleveåring, som strekker seg på tå og ser ut gjennom dine øyne ...

Prosjektmakere snakker om å *åpne* naturen for de mange. Men naturen står på vid vegg den; utfordringen er å åpne menneskers sanser for naturen. Dette er oppgaven til den organisasjon som står for dette seminaret, og for de stadig flere som gir utdannelser i friluftsliv. Vi venter fortsatt på at det offentlige verdsetter denne oppgaven etter fortjeneste.

Men kanskje er det ikke så merkelig at friluftslivet stort sett blir avspist med snuspenger, sammenliknet med for eksempel idretten. Idealene om *høgre, raskere, sterkere* passer som hånd i vott i et avansert konkurransesamfunn fanget i tilvekstens vold. Men *langsommere, dypere, mykere* er nærmest en trussel mot dem som tenker i marked og profitt.

Allikevel savner vi ikke forsøk på å forandre friluftslivet slik at det tjener et samfunn hvor turtallene stadig må øke. Man prøver redusere naturmøtet til rekreasjon, forebyggende helsevern, turistnæring,

opplevelsesindustri. Det eksklusive og egenartede blir markedsført, på bekostning av det som er tilgjengelig for alle. Nasjonalparkene våre skal utvikles til «merkevarer», blir det sagt, de må «profileres» og bli «magneter» for Norge som natur-attraksjon. Man driver frem en profesjonalisering som forvandler friluftsliv fra folkelig tradisjon og allmenndannelse til elitepreget næring for yrkesguiden. Reklamen skaper utstyrshysteri, og den T-merkede stien risikerer å bli en catwalk, i strak motsetning til idealene om enkelhet og nøysomhet.

I samme retning virker makthavere som mener å være talsmenn for folk flest. Vi har i de siste to årene fått billigere og sterkere utenbordsmotorer. Miljøverndepartementet er blitt Klima- og miljødepartementet, uten *vern*, og er blitt fratatt oppgaven å håndtere plan- og bygningsloven, som tidligere var selve kjernen i friluftslivsloven. Vår felles eie – allmenninger og statseide eiendommer i fjell, skog, kyst – er blitt solgt vekk til private. En har tvunget igjennom mer snøscootertrafikk på tross av protestene fra en samlet friluftslivs- og naturvernbevegelse, og mot de egne fagorganenes innstendige anbefalinger. Det blir gitt signaler om flere dispensasjoner for større og større hytter i fjell og skjærgård. Vi skal, sies det, få mindre såkalt «statlig styring» og «særnorske forbud», men mer av marked. Interessene til de få blir fremmet på bekostning av hensynet til de mange.

Dette er den utviklingen friluftslivets organisasjoner må kjempe imot, på vegne av en friluftslivets allmennhet, som er mye større enn foreningenes medlemstall! Det er greit at organisasjonene får lyse med sitt ytre i et kampanje-år, men det er minst like viktig å varme med sitt innhold. Leirilden både lyser og varmer.

Vi trenger en friluftslivets brede og samlede interesserepresentasjon, som tør å hevde naturmøtets grunnverdier. Langsomhetens vellyst *er* mer intens enn fartsrusen. De dype opplevelsene *har* mer å gi oss enn markedets vrimmel av spektakulære sensasjoner. Det myke håndlaget er mer sensibelt, og skånsommere for natur og medmennesker, enn styrkens makt. *Langsommere, dypere, mykere.*